

AZƏRBAYCANDA NARKOTKLƏRLƏ BAĞLI
VƏZİYYƏT HAQQINDA MİLLİ MƏRUZƏ

2010

Minnətdarlıq

Məruzənin hazırlanmasında göstərdikləri kömək üçün aşağıdakı təşkilatlara təşəkkür edirik:

Narkomanlığa və Narkotik Vasitələrin Qanunsuz Dövriyyəsinə Qarşı Mübarizə Üzrə Dövlət Komissiyası

Səhiyyə Nazirliyi və tabeliyində olan qurumlar

Daxili İşlər Nazirliyi

Ədliyyə Nazirliyi və tabeliyində olan qurumlar

Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi

Dövlət Gömrük Komitəsi

Respublika Prokurorluğu

Gənclər və İdman Nazirliyi

Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi

Təhsil Nazirliyi

Xülasə

2010-cu ilin Azərbaycanda narkotiklərlə bağlı vəziyyət haqqında hazırkı Milli Məruzəsi aidiyyəti dövlət və qeyri hökumət qurumları tərəfindən təqdim olunan rəsmi məlumatlar əsasında Narkotiklərə Qarşı Milli Təbliğat Ofisi (İctimai Birlik) tərəfindən hazırlanmışdır. Bu məruzə narkotiklərlə bağlı respublikada mövcud vəziyyətin hərtərəfli aspektlərini əks etdirir.

Narkotiklərə Qarşı Milli Təbliğat Ofisi (İctimai Birlik) Cənubi Qafqazda Narkotiklərə Nəzarət Proqramı bazasında yaradılmışdır. .

Narkotiklərə Qarşı Milli Təbliğat Ofisinin əsas məqsədi narkotiklərə qarşı mübarizə sahəsində maarifləndirmə işini həyata keçirməkdən ibarətdir. İctimai Birliyin aşağıdakı vəzifəsi narkotiklərə qarşı mübarizəyə dair beynəlxalq hüquqi sənədləri təbliğ etmək, bu sahədə fəaliyyət göstərən QHT-lərlə əməkdaşlığı inkişaf etdirmək, informasiya və təcrübə mübadiləsini həyata keçirmək, əhali arasında sağlam həyat tərzini təbliğ etməkdən ibarətdir.

Narkotiklərə Qarşı Milli Təbliğat Ofisi öz vəzifələrini həyata keçirmək üçün müxtəlif kurslar, dəyirmi masa və görüşlər, konfranslar, sərgilər təşkil edir, xeyriyyə marafonları və digər mədəni-kütləvi tədbirlər keçirir, qanunvericiliyə müvafiq qaydada mətbu nəşrlər təsis edir, həmçinin Respublikanın aidiyyəti dövlət, bələdiyyə orqanları və beynəlxalq təşkilatlarla əməkdaşlıq edir.

Təşkilat ... qeydiyyatdan keçmişdir.

Məlumat üçün əlaqə

Narkotiklərlə qarşı Milli Təbliğat Ofisi (İctimai Birlik)

Azərbaycan Respublikası, Bakı şəhəri
Tel.: (+99412) 493 15 13
Faks: (+99412) 493 14 68
E-mail: npodc@un.in-baku.com

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI**Ümumi məlumat**

Yaranma tarixi	28 may 1918-ci il
Müstəqilliyin əldə edilməsi günü	18 oktyabr 1991-ci il
Avropa Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatına qoşulduğu gün	30 yanvar 1992-ci il
Birləşmiş Millətlər Təşkilatına daxil olduğu gün	2 mart 1992-ci il
Müstəqil Dövlətlər Birliyinə daxil olduğu gün	19 sentyabr 1995-ci il
Avropa Şurasına daxil olduğu gün	17 yanvar 2001-ci il
Dövlət dili	azərbaycan
Ərazisi, min kv. km.	86,6 kv. Km
Əhalinin sayı, min nəfər (01.01.2005-ci il)	9077.1 mln
Paytaxtı – Bakı şəhəri – əhalinin sayı, min nəfər	1 855,3

NARKOTİKLƏRLƏ BAĞLI MİLLİ SİYASƏT

Azərbaycan Respublikası ərazisində narkotiklərlə bağlı mübarizə sahəsində hüquqi məsələləri tənzimləyən qanunvericilik bazasının təkmilləşdirilməsi, dəyişən şəraitə və tələblərə uyğunlaşdırılması hökumətin və dövlətin əsas fəaliyyət istiqamətlərindən biridir. Qəbul olunan qanun və normativ aktların məqsədi narkotiklərin dövriyyəsi ilə bağlı sosial, iqtisadi, hüquqi və s. münasibətlərdə baş verən dəyişiklikləri özündə əks etdirməkdir.

2005-ci ildə narkotiklərin dövriyyəsinə, bununla bağlı sosial-hüquqi fəaliyyəti və təzahürləri tənzimləyən qanunvericilik bazasına bəzi dəyişiklər olunmuşdur. Əsas dəyişikliklər 2005-ci ilin 28 iyun tarixində «Narkotik Vasitələrin, Psixotrop Maddələrin və Onların Prekurslorlarının Dövriyyəsi Haqqında» Azərbaycan Respublikasının yeni Qanununun güvvəyə minməsi və bununla əlaqədar, 18 iyun 1999-cu il tarixində qəbul edilmiş «Narkotik Vasitələrin, Psixotrop Maddələrin və Onların Prekurslorlarının Qanunsuz Dövriyyəsi ilə Mübarizə Haqqında» qanunun qüvvədən düşməsi olmuşdur. Yeni Qanun əvvəlki Qanunun təkmilləşdirilməsi və bir sıra maddələrin dəyişdirilib əlavələr olunması nəticəsində yaranmışdır.

Ümumilikdə, respublikada bu sahədə bir sıra qanunvericilik aktları qəbul edilmişdir. Narkotiklərlə bağlı qanunun qüvvəyə minməsi ilə əlaqədar olaraq bundan əvvəl qəbul olunmuş müvafiq qanunvericilik aktlarının əsas qanuna uyğunlaşdırılması zəruriliyi yaranmışdır. 2005-ci ildə qəbul edilmiş Qanunla əlaqədar olaraq Respublika Prezidenti tərəfindən Nazirlər Kabinetinə narkotiklərlə bağlı qüvvədə olan müvafiq qanunvericilik aktlarının yeni Qanuna uyğunlaşdırılmasını təmin etmək haqqında tapşırıq verilmişdir.

QANUNVERİCİLİK ÇƏRÇİVƏSİ

2005-ci ilin 28 iyun tarixində qəbul olunmuş Azərbaycan Respublikasının «Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında» Qanunu əvvəlkindən bir sıra göstəricilərə görə fərqlənir. Qəbul olunmuş Qanun narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının yalnız qeyri qanuni dövriyyəsi ilə bağlı məsələləri yox, ümumilikdə narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi ilə bağlı yaranan bütün ictimai münasibətləri tənzimləyir, həmçinin fiziki, hüquqi şəxslərin hüquq və vəzifələrini müəyyən edir.

Qanun 6 fəsildən, 33 maddədən ibarətdir. Birinci fəslin (ümumi müddəalar) ilk maddəsində Qanunun əsas anlayışlarının açılmasında BMT-nin 1961-ci il tarixli «Narkotik vasitələr haqqında», 1971-ci il tarixli «Psixotrop maddələr haqqında» və 1988-ci il tarixli «Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə» haqqında Konvensiyalarına istinad olunur.

MİLLİ SİYASƏT VƏ İNSTİTUSİONAL QURUMLAR

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2007-ci il 28 iyun tarixli 2271 nömrəli sərəncamı ilə təsdiq edilmiş “Narkotik Vasitələrin, Psixotrop Maddələrin Və Onların Prekursorlarının Dövriyyəsi Və Narkomanlığın Yayılması ilə Mübarizə Üzrə Milli Proqram “ narkotik vasitələrin qeyri-qanuni dövriyyəsinə qarşı mübarizə istiqamətində milli siyasəti müəyyən edən əsas sənəddir.

2007-2012-ci illər üçün nəzərdə tutulan üçüncü Dövlət Proqramının əsas məqsədi ölkədə narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsi və narkomanlığın yayılması ilə mübarizənin gücləndirilməsi, antinarkotik təbliğat, maarifləndirmə yolu ilə narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsinin və narkomanlığın yayılmasının qarşısının alınması, narkomanlığa düşmüş şəxslərin müalicə edilməklə sağlam həyata qaytarılması, müalicə-bərpa sahəsindəki fəaliyyətin daha təkmilləşdirilməsi, bu sahədə qanunvericiliyin təkmilləşdirilməsi, cəza tədbirlərinin səmərəliliyinin öyrənilməsi üçün elmi və praktiki araşdırmaların aparılması, beynəlxalq əməkdaşlığın inkişaf etdirilməsindən ibarətdir. Həmin Proqramla narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsi və narkomanlığın yayılması ilə mübarizə üzrə Proqram çərçivəsində həyata keçiriləcək tədbirlər (2007-2012-ci illər) siyahısı təsdiq edilmişdir.

Milli Proqramın həyata keçirilməsinə nəzarət Narkomanlığa və Narkotik Vasitələrin Qanunsuz Dövriyyəsinə Qarşı Mübarizə Üzrə Dövlət Komissiyasına həvalə olunmuş, tədbirlər üzrə icraçılar kimi Daxili İşlər Nazirliyi, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi, Sıhiyyə Nazirliyi, Ədliyyə Nazirliyi, Dövlət Gömrük Komitəsi, dövlət Sərhəd Xidməti, Rabitə və İnfornasiya Texnologiyaları Nazirliyi, Nazirlər Kabineti, Kənd Təsərrüfatı Nazirliyi, Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi müəyyən edilmişdir. Dövlət Komissiyası 26 avqust 1996-cı il tarixli Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 488 N-li Fərmanına əsasən yaradılmışdır.

Narkomanlığa və Narkotik Vasitələrin Qanunsuz Dövriyyəsinə Qarşı Mübarizə Üzrə Dövlət Komissiyasının nəzdində həmçinin İşçi Qrupu fəaliyyət göstərir. İşçi Qrupun əsas məqsədi Dövlət Komissiyasının fəaliyyətini, həmçinin “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi və narkomanlığın yayılması ilə mübarizə üzrə Milli Proqram”ın (2007-2012) həyata keçirilməsinə nəzarəti əlaqələndirmək və təmin etməkdən ibarətdir.

6 avqust 2009-cu il Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 429 saylı Sərəncamına əsasən Narkomanlığa və Narkotik Vasitələrin Qanunsuz Dövriyyəsinə Qarşı Mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasının tərkibi dəyişdirilib, yeni tərkibi təsdiq edilmişdir. Dövlət Komissiyasına Baş Nazirin müavini rəhbərlik edir və tərkibinə aşağıdakı qurumlar daxil olur.

- Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Administrasiyasının Hüquq mühafizə orqanları ilə iş şöbəsini
- Azərbaycan Respublikası Milli Məclisinin Sosial Siyasət Komitəsi

- Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabineti Aparatının Hərbi və inzibati orqanlar şöbəsi
- Azərbaycan Respublikası Baş prokurorluğu
- Azərbaycan Respublikası maliyyə nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası milli təhlükəsizlik nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası ədliyyə nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası səhiyyə nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası təhsil nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası kənd təsərrüfatı nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası müdafiə nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası gənclər və idman nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası xarici işlər nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası ekologiya və təbii sərvətlər nazirliyi
- Azərbaycan Respublikası Dövlət Gömrük Komitəsi
- Azərbaycan Respublikası Ailə, Qadın və Uşaq Problemləri üzrə Dövlət Komitəsi
- Azərbaycan Respublikası Dövlət Sərhəd Xidməti
- Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası
- Bakı Şəhər İcra Hakimiyyəti
- Azərbaycan Həmkarlar İttifaqları Konfederasiyası

Digər ixtisaslaşdırılmış institusional struktur Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin 17 aprel 2000-ci il tarixli 71 sayılı Qərarına əsasən Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Narkotiklərlə Mübarizə İdarəsinin nəzdində yaradılmış Ümummilli Məlumat Bankıdır. Həmin Ümummilli bankda dövlətin 8 strukturundan narkotiklərlə bağlı məlumat toplanılıb ümumiləşdirilir.

2005-ci ildə quvvəyə minmiş «Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanunu narkotiklərlə bağlı fəaliyyətin təşkili, məlumatların toplanması, təhlili və mübadiləsi sahəsində yeni institusional vahidlərin yaradılması üçün hüquqi zəmin yaratmışdır. Qanunun 9-cu maddəsi «Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin sui-istifadəsinə dair Milli İnformasiya Mərkəzinin yaradılması»nı nəzərdə tutur. Qanun bu Mərkəzin əsas məqsəd və vəzifələrini də açıqlayır. Qanuna görə «Milli İnformasiya Mərkəzinin əsas məqsədi narkotik

vasitələrin və psixotrop maddələrin dövriyyəsinə dair şəxsi həyat sirri olmayan və obyektiv məlumatların məcmusunu təşkil etməkdir. (maddə 9.2)

Qanun Milli İnformasiya Mərkəzinin hansı məlumatları özündə əks etdirəcəyini də müəyyən edir:

- Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qeyri-tibbi və tibbi istifadəsi, onların tibbi, iqtisadi və digər nəticələri haqqında;
- Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz dövriyyəsi və onun nəticələri haqqında;
- Narkotik vasitələrə və psixotrop maddələrə olan tibbi və qeyri-tibbi tələbat haqqında;
- Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin insanlara və cəmiyyətə vura biləcəyi zərərin və onlara olan qeyri-tibbi məqsədlərlə təklifin azaldılmasına yönəlmiş tədbirlər haqqında;
- Narkomanlıq xəstəliyinə düçar olan şəxslərin müalicəsi və reabilitasiyası ilə bağlı şəxsi həyat sirri olmayan məlumatlar;
- Narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin yayılmasına qarşı mübarizə sahəsində qeyri-hökumət təşkilatlarının həyata keçirdikləri tədbirlər haqqında;
- Narkotik vasitələrə və psixotrop maddələrə dair ölkədə aparılan epidemioloji tədqiqatların yekunları və ölkədə mövcud epidemioloji vəziyyətin qiymətləndirilməsi haqqında;
- Narkotik vasitələrə dair dövlət siyasətini və normativ hüquqi məsələləri əhatə edən məlumatlar.

Narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı neqativ tendensiyaların, dinamika və strukturunda olan təhlükəli meyillərin müəyyən edilməsi məqsədilə ölkəmizdə narkomaniya ilə mübarizə siyasətinin təhlili onu göstərir ki, narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə mübarizə dövlətin siyasətində, yanaşmasında ifadə olunur. Dövlət siyasəti narkotik vasitə və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinin dayandırılması, aşkara çıxarılması, narkotik vasitələrin qeyri-tibbi qəbulunun profilaktikası, narkomaniya xəstəliyindən əziyyət çəkən şəxslərin müalicəsi və reabilitasiyası fəaliyyətinə yönəlmiş və dövlət orqanları tərəfindən həyata keçirilən strateji sistemdir.

Ölkəmizdə narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi və narkomanlıqla mübarizə sahəsində dövlət siyasətinin strateji istiqamətləri müəyyən olunmuş, təşkilati-hüquqi, institusional və praktiki tədbirlər həyata keçirilmişdir. Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsi və narkomanlığın yayılması ilə mübarizə sahəsini tənzimləyən normativ hüquqi baza təkmilləşdirilmiş, beynəlxalq standartlara uyğunlaşdırılması istiqamətində müvafiq işlər görülmüş, ölkəmizin narkotiklərlə mübarizə üzrə beynəlxalq təşəbbüslərdə iştirakı daha intensiv xarakter almışdır.

XƏBƏRDARLIQ TƏDBİRLƏRİ

ƏHALİ, XÜSUSƏN DƏ GƏNCLƏRİMİZ arasında sağlam həyat tərzinin təbliğ olunması günümüzün ən vacib və aktual məsələlərindəndir. Belə ki, son illər ərzində yeniyetmə və gənclər arasında siqaretə, spirtli içkilərə, toksiki və narkotik maddələrə alüdəlik meylləri artmışdır. Eyni zamanda, gənclər tərəfindən törədilən hüquq pozuntuları halları da artmışdır. Buna şərait yaradan müxtəlif sosial, iqtisadi və psixoloji səbəblər mövcuddur. Tütün məhsullarının, alkoqollu içkilərin və hətta narkotik maddələrin müxtəlif üsul və yollarla təbliğ olunması, gənclərin problemin mahiyyəti haqqında məlumatsızlığı, mənfi sosial çevrənin təsiri və s. kimi səbəblər də problemi gərginləşdirir.

Bu səbəblərin təsiri altında yeniyetmə və gənclərdə yalnız düşüncə və davranış stereotip modelləri yaranmaqdadır. Bu stereotip modellərinə görə siqaret çəkmək, spirtli içki içmək və hətta narkotik qəbul edərək azad seksual həyat təzi sürmək - normal, ultra müasir, avanqard hal kimi müasir gənclərin şüurunda formalaşmaqdadır.

Daha bir təhlükə ondadır ki, siqaret çəkmək, spirtli içki içmək, narkotiklərdən istifadə etmək və erkən seksual həyata başlamaq müasir yeniyetmələr tərəfindən böyük həyata addım atmaq, azad olmaq rəmzi kimi qəbul olunaraq şüurlarda bərkidir. Bütün bu deyilənlər son illər keçirilmiş sosioloji və sosial-psixoloji tədqiqatların nəticələri ilə dəfələrlə təsdiqlənmişdir.

Müasir gənclərin bu kimi qeyri-sağlam həyat təzi, düşüncə və davranış stereotiplərini alt-üst etmək və yerinə sağlam həyat təzli mədəniyyəti aşılamaq üçün təbliğat mexanizminə və düşünülmüş strategiyaya ehtiyac duyulur. Belə olmayan halda görülən işlər kifayət qədər səmərəli olmur.

2010-cu ildə ümumi profilaktika sahəsində aidiyyətli dövlət qurumları tərəfindən cari tədbirlər planında nəzərdə tutulan işlərlə yanaşı qeyri hökumət təşkilatları tərəfindən bir sıra layihələr də həyata keçirilmişdir. Profilaktika işinə cavabdeh təşkilatlardan biri olan Gənclər və İdman Nazirliyi tərəfindən keçirilmiş tədbirlər və sorğular ümumi profilaktik tədbirlər fonunda bir qədər daha aktiv olmuşdur. Keçirilmiş sorğular profilaktika işində mövcud boşluqları və çatışmamazlıqları üzə çıxarmış və müəyyən təkliflərin hazırlanmasına şərait yaratmışdır.

ÜMUMİ PROFİLAKTIKA

Ölkənin sərhədyanı bölgələrində narkomanlıqla bağlı yaranmış real vəziyyəti nəzərə almaqla bu inzibati ərazilərdə narkomaniyaya qarşı mübarizə, antinarkotik tərbiyə, təbliğat və maarifləndirmə işləri genişləndirilmişdir. Bu məqsədlə AR-nın Gənclər və İdman Nazirliyi, Təhsil Nazirliyi birgə tədbirlər planı hazırlayıb həyata keçirmişdir. Plana uyğun olaraq şagird və tələbələr arasında birgə müsabiqələr, görüşlər və konfranslar təşkil edilmişdir.

Gənclər və İdman Nazirliyi tərəfindən 2010-cu ildə planlı tədbirlər çərçivəsində 3 əsas istiqamətdə tədbirlər həyata keçirilmişdir:

1. gənclərin iştirakı ilə kütləfi tədbirlər, aksiyalar
2. gənclərin iştirakı ilə seminarlar, görüşlər, maarifləndirici tədbirlər
3. nazirliyin əməkdaşları üçün treninqlər və müşavirələr
4. Gənclər arasında təbliğat işlərində əyaniliyi və interaktivliyi təmin etmək məqsədi ilə narkomaniya, alkoqol və tütünün ziyanı haqqında hazırlanmış «Microsoft PowerPoint» formatlı CD –in tdimatı olmuşdur.

Gəncə şəhərində, Qobustan, Salyan rayonlarında “Zərərli vərdişlərə yox deyək” devizi altında seminarlar keçirilmişdir. Seminarlarda gənclər qarşısında çıxışlar edilmiş, əyani vəsaitlər paylanmış və QİÇS-lə bağlı qısa metrajlı filmlər nümayiş etdirmişlər.

Azərbaycan Rspublikası Gənclər və İdman Nazirliyi tərəfindən 150 orta və ali məktəblərdə təhsil alan gənclərin iştirakı ilə musiqi festivalı keçirilmişdir. Musiqi festivalı zamanı aparıcı, gənc tanınmış müğənnilər iştirakçı və tamaşaçı gənclərə yönəlmiş narkomaniyanın profilaktikası ilə bağlı müxtəlif mesajlar çatdırmışlar. Bu tədbir televiziya vasitəsi ilə geniş işıqlandırılaraq geniş ictimaiyyəti əhatə etmişdir.

Bundan əlavə, Gənclər və İdman Nazirliyi, Gənclər Təşkilatının Milli Şurası və UNİCEF tərəfindən Quba rayonunda “Sağlam düşün. Sağlam Yaşa. Sağlam ol.” Adlı yay məktəbi layihəsi həyata keçirilmişdir. Layihə çərçivəsində Azərbaycanın 25 bölgəsindən 120 nəfər gənc iştirak etmişdir. Yay məktəbinin təşkilində əsas məqsəd gənclər arasında sağlam həyat tərzinin təbliği, liderlik bacarıqlarının aşılması və bir şox mənfi halların qarşısının alınması olmuşdur. Həmçinin, 2010-cu ildə Nazirlik tərəfindən Lənkəran, Astara, Yardımlı, Masallı, Neftçala, Salyan, Biləsuvar və Cəlilabad rayonlarında “Gənclər zərərli vərdişlərə qarşı birləşir” devizi altında mədəni kütləvi aksiyalar keçirilmişdir. Ümumilikdə aksiyalar 1800 nəfərə yaxın yeniyetmə və gənci əhatə etmişdir.

Təhsil Nazirliyi tərəfindən müxtəlif beynəlxalq humanitar təşkilatların maddi və təşkilati dəstəyi ilə uşaq və gənclərimizə sağlam həyat tərzinin aşılması istiqamətində geniş miqyaslı həyata keçirilməkdədir. Bu təşkilatlarla müxtəlif dərəcə vəsaitləri, xüsusi kurikulumlar hazırlanmış və ümumtəhsil məktəblərində, məktəbdənkənar müəssisələrdə xüsusi kurslar tədris olunmuşdur. Bir neçə ildir ki, BMT-nin Qlobal Fondunun maliyyə və YUNİSEF-in texniki dəstəyi ilə ümumtəhsil məktəblərinin I-XI siniflərində fakültativ məşğələlər üçün nəzərdə tutulmuş saatlar hesabına həftədə 1 saat olmaqla “Həyati bacarıqlara əsaslanan təhsil” adlı fakültativ kurs tədris olunur. Həmin kursu dərəcə vəsaitinə hər sinif üzrə narkomaniyanın zərəri, sağlam həyat tərzini, zərərli vərdişlər və s. Barədə mövzular daxil edilmişdir.

2010 –cu ildə Təhsil Nazirliyi tərəfindən narkomaniyanın profilaktikası ilə bağlı respublikanın təhsil müəssisələrində, o cümlədən İqtisad Universitetində, Bakı Dövlət Universitetində, Naxçıvan Müəllimlər İnstitutunda, Azərbaycan Dövlət Pedaqoji Universitetində, Azərbaycan Müəllimlər İnstitutunda, Maliyyə-İqtisad Kollecinə, Xətai, Səbail, Binəqədi, Qaradağ, Qəbələ İsmayilli, Şamaxı İcra Hakimiyyətləri ilə birgə tədbirlər keçirmişdir. Tədbirlərdə narkomanlıq probleminin aradan qaldırılması yollarından vacibi kimi gənclərin asudə vaxtlarının təşkilinə ciddi diqqət yetirilməsinin, məktəbdənkənar müəssisələrə uşaq və gənclərin daha çox cəlb olunmasının, xüsusilə idman məktəblərində müxtəlif bölmələrin sayının artırılmasının prioritet istiqamətlər olduğu vurğulanır.

Həmçinin, Azərbaycan Respublikası Ekologiya və Təbii Sərvətlər Nazirliyi tərəfindən öz səlahiyyətləri çərçivəsində bölgələrdə bir sıra tədbirlər həyata keçirilmişdir. Bu tədbirlər arasında bölgələrdə təbliğat və maarifləndirmə işləri də aparılmışdır. Belə ki, Azərbaycan Respublikası “Narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının dövriyyəsi və narkomanlığın yayılması ilə mübarizə üzrə Milli Proqram”ı (2007-2012) çərçivəsində Nazirliyin müvafiq qurumları tərəfindən 2010-cu il ərzində bölgələrdə kompleks profilaktik tədbirlərin həyata keçirilməsi məqsədilə rayon icra hakimiyyətlərinin, icra nümayəndiliklərinin, bələdiyyələrin və əhalinin iştirakı ilə təbliğat xarakterli yığıncaqlar keçirilmiş, narkomanlığın yayılması, narkotik vasitələrin və onların prekursorlarının qanunsuz dövriyyəsinə qarşı mübarizə ilə bağlı ətraflı fikir mübadiləsi aparılmışdır. Ümumiyyətlə, meşə fondu ərazisində və xüsusi mühafizə olunan təbiət ərazilərində narkoxassəli bitkilər aşkar edildikdə qabaqlayıcı tədbirlərin görülməsi istiqamətində Nazirliyin bütün tabeli qurumları tərəfindən bölgələrdə monitorinqlərin, reydlərin keçirilməsi davam etdirilir.

NARKOTIKLƏRƏ ALUDƏ OLUNMUŞ XƏSTƏLƏRİN MÜALİCƏSİ VƏ MÜALİCƏ SİSTEMİ

Azərbaycan Respublikası ərazisində narkoloji xəstələrin müalicəsi Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 29 iyun 2002-ci il tarixi ilə imzaladığı “Narkoloji Xidmət və Nəzarət haqqında” Qanunla tənzimlənir. Qanun narkomaniyanın profilaktikası, tibbi müayinə, müalicə və narkomaniyadan əziyyət çəkən şəxslərin reabilitasiyası üçün əsas hüquqi sənəddir. Bu Qanuna əsasən dövlət narkomaniyadan əziyyət çəkən bütün şəxslərə narkoloji xidmətin göstərilməsinə zəmanət verir. Azərbaycan respublikası ərazisində narkoloji xəstələrin müalicəsi yalnız ixtisaslaşmış tibbi müəssisələrdə narkoloqlar, psixiatrlar, psixoloqlar tərəfindən həyata keçirilir. Yalnız cəzaçəkmə müəssisələrində yerləşən tibbi müəssisələr istisna hal kimi qəbul edilir ki, bu kimi müəssisələrdə də həmçinin müalicə həyata keçirilir. İxtisaslaşmış dövlət tibbi müəssisələrindən başqa, narkoloji

xəstələrin müalicəsi üçün Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin tibb fəaliyyətinə icazə verdiyi müvafiq özəl klinikalar yoxdur. Narkomaniyanın müalicəsi sahəsində hər hansı bir digər özəl və ya hüquqi tibbi təcrübə qeyri qanuni hesab edilir.

Respublika ərazisində bir sıra ixtisaslaşmış tibbi müəssisə mövcuddur. Bundan əlavə, respublikanın bir çox xəstəxana və poliklinikalarında anonim narkoloji və məsləhət otaqları mövcuddur.

Azərbaycan ərazisində narkomaniyaya düşər olmuş xəstələrin müalicəsi bir qayda olaraq könüllü əsaslarla həyata keçirilir. 18 yaşına çatmamış şəxs narkoloji tibb müəssisəsinə valideynlərin və ya onun qanuni nümayəndəsinin razılığı ilə yerləşdirilir. Narkoloji xəstələrin məcburi müalicəsinə və ya məcburi müayinəsinə Azərbaycan Respublikasının qanunvericiliyinə müvafiq olaraq yalnız məhkəmənin qərarı əsasında yol verilir. Narkomanların qeydiyyatı Narkoloji xidmət tərəfindən aparılır. Respublikada iki əsas qeydiyyat siyahısı vardır:

- Dispanser (narkomanlar) qeydiyyatında olan narkomanlar – bu narkomanlar stasionar və ya ambulator müalicə alan narkomanlardır
- Profilaktik (epizodik istifadəçilər) qeydiyyatda olan narkotikistifadəçilər. Bu kateqoriyadan olan xəstələr kurs müalicəsi almış və qanunvericiliyə əsasən 5 il müddətində vaxtaşırı müalicə kursları keçən narkotiklərdən istifadə edənlərdir.

Qanuna əsasən tam müalicə kursu keçmiş xəstə 5 il ərzində profilaktik qeydiyyatda olur və vaxtaşırı ixtisaslaşdırılmış tibb müəssisələrində müayinədən keçirlər. Həmin müddət ərzində xəstələrdə təkrar istifadə faktı qeydə alınmırsa, xəstə profilaktik qeydiyyatdan çıxarılır.

Hal-hazırda qeydiyyatda olan narkotiklərdən əziyyət çəkən xəstələr

Azərbaycan Respublikası Səhiyyə Nazirliyinin Respublika Narkoloji Dispanserindən verilən məlumatlara əsasən 2010-cu ildə respublika narkoloji xidmət tərəfindən yeni qeydə alınan istifadəçilərin sayı 2 353 nəfər (1634 nəfəri dispanser, 719 nəfəri isə profilaktik qeydiyyata alınanlar) təşkil edir.

2010-cu ildə ölkə üzrə respublika narkoloji xidməti tərəfindən qeydiyyatda olan narkotiklərə düşər olmuş xəstələrin ümumi sayı 25489 nəfərə çatmışdır ki, onlardan 19 541 nəfəri dispanser,

5327 nəfəri isə profilaktik qeydiyyatda olan xəstələrdir. Onlardan 621 nəfəri anonim qeydiyyata alınıb.

Qeydiyyatda olan narkoloji xəstələrin ümumi sayının 488 nəfərini qadınlar təşkil edir, onlardan 319 nəfəri dispanser qeydiyyatında, 169 nəfəri isə profilaktik qeydiyyatda olanlardır.

Yaş qruplarına dair bölgüyə gəldikdə isə qeydiyyatda olan narkoloji xəstələrin ümumi sayından 14-18 yaşında olanların sayı 6 nəfər (1 nəfər dispanser, 5 nəfər profilaktik qeydiyyatında), 18-29 yaşında olanların sayı 4548 nəfər (3119 nəfər dispanser, 1429 nəfər profilaktik qeydiyyatında), 30-39 yaşında olanların sayı 7522 nəfər (5564 nəfəri dispanser, 1958 nəfəri profilaktik qeydiyyatında), 40-59 yaşında olanların sayı 12791 nəfərdir (10856 nəfər dispanser, 1935 nəfər profilaktik qeydiyyatında).

Dispanser qeydiyyatında olan 19541 narkoloji xəstələrdən opioidlər qrupuna aid olanların sayı 14146, kannaboidlər qrupuna aid olanların sayı isə 5395 nəfərdir.

2010-cu ildə Respublika Narkoloji Dispanseri tərəfindən qeydiyyatdan çıxarılanların ümumi sayı 791 nəfər təşkil edir. Onlardan 213 nəfəri dispanser qeydiyyatından, 578 nəfəri isə profilaktik qeydiyyatdan çıxarılanlardır. Statistik rəqəmlərdən görüldüyü kimi, ölkədə narkoloji xəstələrin sayı ildən ilə artmaqdadır.

Əsas diqqət yeniyetmələr arasında narkotik maddələrdən istifadə tendensiyasına verilməlidir. Hərçənd narkotiklərdən istifadə edən rəsmi qeydiyyatda olan yeniyetmələrin sayı çox deyil, ancaq bu göstəricinin daim artdığı müşahidə olunur.

Narkoloji xəstələrin lazımı səviyyədi müalicə almaq imkanlarının məhdud olması problemi səhiyyə ilə bağlı problemlərin əsasını təşkil edir. Regionlarda lazımı səviyyədə müalicə almaq imkanları olmayan narkoloji xəstələr həmçinin Bakıya üz tuturlar. Lakin onlar burada stasionar müalicə üçün imkanların məhdudluğu ilə üzləşirlər. Rəsmi olaraq narkoloji xəstələrin müalicəsi dövlət hesabına həyata keçirildiyinə baxmayaraq, vəziyyət xəstələrin çoxunun müalicə üçün maddi imkanlarının olmaması ilə də çətinləşir. Həmçinin ölkədə müalicə və reabilitasiya sahəsində xüsusi proqramların olmaması, reabilitasiya Mərkəzinin yaradılmaması bu sahədə müasir metodların tətbiq olunmasına imkan vermir. Bu şəraiti bilən narkoloji xəstələr çox vaxt müalicə olunmağa cəhd etməyin əbəs olduğunu düşünürlər.

NARKOTIKLƏRLƏ BAĞLI CİNAYƏTKARLIQ

Hesabatın bu hissəsi respublikada narkotiklərin qeyri-qanuni dövriyyəsi ilə bağlı mövcud vəziyyətin təhlilinə həsr olunub. Bu bölmə üçün əsas məlumat mənbəyi kimi Azərbaycan Respublikası Narkomanlığa və Narkotik Vasitələrin Qanunsuz Dövriyyəsinə Qarşı Mübarizə Üzrə Dövlət Komissiyasının işçi Qrupundan, Daxili İşlər Nazirliyinin Baş Narkotiklərlə Mübarizə İdarəsindən, Milli Təhlükəsizlik Nazirliyindən, Respublika Prokurorluğundan, Dövlət Gömrük Komitəsindən alınan məlumatlardan istifadə edilib.

Narkotiklərin qeyri-qanuni dövriyyəsi ilə bağlı vəziyyəti təhlil etmək məqsədi ilə son 2 ili müddətini əhatə edən əsas göstəricilər verilmişdir.

Narkotik vasitələrin qeyri-qanuni dövriyyəsi ilə bağlı statistik göstəricilərin təhlili göstərir ki, son 2 ildə (2009-2010) əsasən narkotiklərin qeyri-qanuni dövriyyəsi üzrə bəzi göstəricilərin aşağı düşməsi dinamikası müşahidə olunur. Burada ayrı-ayrı narkotiklər üzrə musadirə edilən narkotik vasitələrin həcmi göstərmək olar.

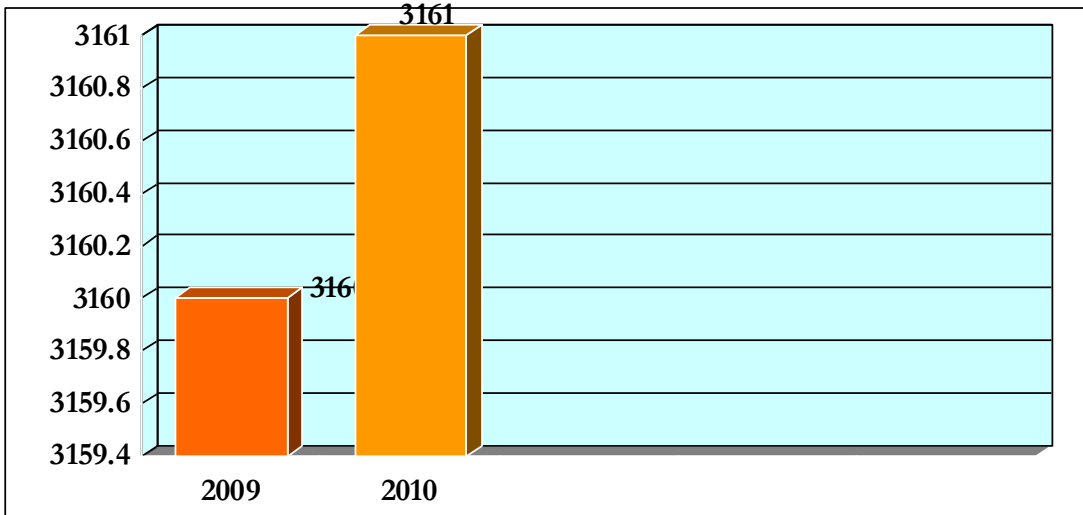
Hər il Azərbaycan Respublikasının hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən narkotik tərkibli yabanı bitkilərin tapılması və məhv edilməsi üçün irimiqyaslı əməliyyatlar keçirilir. Bu əməliyyat şərti olaraq "Xaş-Xaş" adı daşıyır. DİN Baş Narkotiklərlə Mübarizə İdarəsindən alınan məlumatlara görə, 2010-cu ildə «Xaş-xaş 2010» əməliyyatı nəticəsində 331 tondan artıq narkotik xassəli bitkilər aşkar olunub məhv edilmişdir. Bu, 2009-cu il analoji əməliyyat nəticəsində aşkar olunan narkotik xassəli yabanı bitkilərdən 122 ton azdır. (2009-cu ildə 453 tondan artıq narkotik xassəli bitkilər aşkar olunub məhv edilmişdir).

Respublikanın gözəl meteoiklim şəraiti opium və çətənənin müxtəlif növlərinin yetişdirilməsinə imkan verir ki, bu da ölkədəki narkoloji vəziyyəti dərinləşdirir və qeyri-qanuni narkobiznes üçün "xammal bazasının" yaranması üçün əsas ola bilər. Baxmayaraq ki, hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən aşkar olunub məhv edilən qeyri-qanuni becərilən narkotik xassəli bitkilərin miqdarı ötən ilə nisbətən daha da azalmışdır, bu rəqəm özü də Azərbaycan üçün təhlükəlidir.

2010-cu ildə narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı 3161 cinayət faktı aşkar edilmişdir. (2009-cu ildə 3160 fakt).

Əvvəlki illərdə olduğu kimi, narkotiklərlə bağlı cinayətlərin əsas hissəsi onların qeyri-qanuni saxlanması, satışı və becərilməsi ilə bağlıdır. 2010-cu ildə qeydə alınan cinayət faktlarının

yarıdan çoxu, yəni 1934 faktı narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz saxlanması ilə bağlı olmuşdur. 2009-cu ilə nisbətən bu 146 fakt çoxdur. 1115 fakt narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin qanunsuz satışı ilə (2009-cu ildə bu 1238 fakt təşkil etmişdir), 105 fakt isə narkotik xassəli bitkilərin qanunsuz kultivasiyası ilə bağlı olmuşdur (2009-cu ildə bu 121 fakt təşkil etmişdir, 7 fakt isə digər cinayətkarlıqlara aiddir (2009-cu ildə bu 13 fakt təşkil etmişdir)

Azərbaycan Respublikası Prokurorluğunun verdiyi məlumata əsasən narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə görə prokurorluqda – 2 iş üzrə 2 nəfər, DİN-də 2132 iş üzrə 2482 nəfər, MTN-də 20 iş üzrə 55 nəfər, Dövlət Sərhəd Xidmətində - 7 iş üzrə 7 nəfər, Gömrük Komitəsində isə 2 iş üzrə 2 nəfər cinayət məsuliyyətinə cəlb edilmişlər. Cəmi cinayət məsuliyyətinə 2163 cinayət işi üzrə 2550 nəfər cinayət məsuliyyətinə cəlb olunmuşdur.

Məhkəmələrdə məhkum olunmuş şəxslərə dair statistikaya gəldikdə isə, Azərbaycan Respublikası Ədliyyə Nazirliyinin Penitensar Xidmətindən verilən məlumatlara əsasən, 2010-cu il ərzində narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsinə görə məhkum olunmuş şəxslərin sayı 6063 nəfər təşkil etmiş, onlardan 2981 nəfərinə məhkəmələr tərəfindən AR CM-nin 93-cü maddəsi tətbiq edilmişdir. Penitensar Xidmətinin tabeliyində olan Müalicə Müəssisəsində 2865 nəfər məhkum narkomaniyadan məcburi müalicəyə cəlb olunmuş, onlardan 865 nəfərin müalicə kursu başa çatdırılmışdır.

Müvafiq dövr ərzində cəzaçəkmə müəssisələrində narkotik vasitələrin qanunsuz dövriyyəsi ilə əlaqədar 85 cinayət faktı qeydə alınmışdır. Qeydə alınmış cinayətlərdən qapalı tipli müəssisələrdə - 32 fakt, açıq tipli müəssisələrdə - 53 fakt olmuşdur.

Mühafizə olunan müəssisələrdə 15 fakt üzrə vətəndaşlar tərəfindən müəssisəyə narkotik vasitələr keçirilməsinin qarşısı alınmış və onlardan 14 fakt üzrə cinayət işi başlanmışdır. Cəzaçəkmə müəssisələrində cəza çəkən məhkumlardan 21 fakt üzrə narkotik maddələr aşkar edilərək götürülmüş, onlardan 18 fakt üzrə cinayət işi başlanmışdır.

Azərbaycan respublikası dövlət gömrük komitəsindən verilən məlumata əsasən gömrük işçiləri tərəfindən 2010-cu ildə narkotiklərin qanunsuz dövriyyəsi ilə bağlı 147 fakt aşkar edilmiş və 158 nəfər saxlanılmışdır ki, onlardan 142 nəfəri kişi, 16 nəfəri isə qadınlar olmuşdur.

Azərbaycan Respublikası Milli Təhlükəsizlik Nazirliyindən verilən məlumatlara əsasən Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi tərəfindən 2010-cu ildə qeyri-qanuni dövriyyədən 1 ton 145kq 299,34 qr həşiş, 15kq 741, 805 qr heroin, 22kq 533 qr tiryək, 126qr kokain çıxarılmışdır. Əməliyyat-axtarış tədbirləri nəticəsində, 36 cinayət işi qaldırılmış (o cümlədən MTN İBİ-də 21, DİN-də 5, Baş Prokurorluqda-1, RF-də 6) 91 nəfər həbs edilmiş, onlardan 79 nəfər AR, 3 nəfər İİR, 9 nəfər RF vətəndaşdır. Həmçinin Milli Təhlükəsizlik Nazirliyi Rusiya Frderasiyası Narkotiklərə Nəzarət Federal Xidməti ilə birgə 11 “nəzarətli göndəriş” beynəlxalq əməliyyat tədbiri həyata keçirilmiş, əməliyyat tədbirləri nəticəsində 11 cinayət işi qaldırılmışdır.

MÜSADİRƏ OLUNAN NARKOTIKLƏR

DİN Baş Narkotiklərlə Mübarizə İdarəsindən verilən məlumata əsasən 2010-cu ildə müxtəlif hüquq-mühafizə strukturları tərəfindən qanunsuz dövriyyədən bir neçə qrupa aid narkotik vasitələr, psixotrop maddələr və prekursorlar çıxarılmışdır. Dövriyyədən çıxarılmış narkotik vasitələri bir neçə qrupa aid etmək olar. Bu əsasən kannaboidlər və opiatlardır. Kannaboidlərə həşiş və marixuananı aid etmək olar. Kannaboidlər qrupuna daxil olan narkotiklərin az hissəsi Azərbaycanda istehsal olunur. Bu əsasən marixuana və həşişdir. Digər narkotik vasitələr və psixotrop maddələr, o cümlədən güclü təsirə malik olan yerli bazara yaxın əlçələrdən və ya tranzit vasitəsilə Əfqanıstandan gətirilir (opiatlar, heroin). 2010-cu ildə qanunsuz dövriyyədən 375kq.557 qr marixuana çıxarılmışdır ki, bu da 2009-cu illə müqayisədə 161 kq 191 qr çoxdur (2009-cu ildə 214 kq 833 qr marixuana çıxarılmışdır).

2010-cu ildə qanunsuz dövriyyədən 1 ton 449 kq. 109qr həşiş çıxarılmışdır ki, bu da 2009-cü illə müqayisədə 378kq 245 qr. daha azdır. (2009-cu ildə 1 ton 827 kq 354 qr çıxarılmışdır) 2010-cu ildə opioidlərə aid olan və qanunsuz dövriyyədən çıxarılan daha 2 əsas növ narkotik qeydə alınmışdır. Bunlar tiryək və heroindir. 2010-cu ildə qanunsuz dövriyyədən 72 kq 478 qr. tiryək çıxarılmışdır ki, bu da 2009-cu illə müqayisədə 134 kq.982 qr azdır. (2009-cu ildə 207 kq 461 qr tiryək çıxarılmışdır)

Qanunsuz dövriyyədən çıxarılan digər opiat olan heroin üzrə də azalma müşahidə olunmuşdur. Dövriyyədən 138 kq.210 qramdan artıq heroin çıxarılmışdır ki, bu da 2009-cu illə müqayisədə 67 kq 815 qr azdır (2009-cu ildə 206 kq 025 qr heroin çıxarılmışdır. Göründüyü kimi, bu il keçən ilə nisbətən hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən daha çox narkotik vasitə çıxarılmışdır. 2010-cu ildə 126 qram kokain, 20 kq 639 qr isə digər narkotik vasitələr dövriyyədən çıxarılmışdır

MÖVCUD VƏ GƏTİRİLƏN NARKOTİKLƏR

Azərbaycanın iqlim şəraiti narkotik xassəli bitkilərin yetişməsinə imkan verir. Bununla yanaşı, respublika ərazisində mövcud müəyyən meşə zolağı, dağ ətəyi, vadilər və s. yerlər var ki, orada narkotik xassəli bitkilərin yabanı halda bitməsinə hər il rast gəlinir. Yuxarıda qeyd olunduğu kimi, həmin bitkiləri aşkar edib, məhv etmək məqsədi ilə aidiyyətli hüquq-mühafizə orqanları tərəfindən hər il «xaş–xaş» adlanan xüsusi əməliyyat tədbirləri görülür.

Azərbaycan Respublikası DİN Baş Narkotiklərlə Mübarizə İdarəsindən alınan məlumatlara görə, 2010-cu ildə «Xaş–xaş 2010» əməliyyatı nəticəsində 331 tondan artıq narkotik xassəli bitkilər aşkar olunub məhv edilmişdir. Bu, 2009-cu il analoji əməliyyat nəticəsində aşkar olunan narkotik xassəli yabanı bitkilərdən 122 ton azdır. (2009-cu ildə 453 tondan artıq narkotik xassəli bitkilər aşkar olunub məhv edilmişdir).

Respublikanın qara bazarında satılan narkotiklərin əksəriyyəti respublika ərazisinə həmsərhəd ölkələrdən gətirilir. Xüsusən, bu opioidlər qrupuna aid olan heroin, tiryək, amfetomin, psixotrop maddələr və kokainə aiddir. Respublika ərazisində qanunsuz olaraq az miqdarda, yaxud şəxsi istehlak üçün həşiş və əsasən kiçik partiyalar vasitəsi ilə yerli bazarlarda satış üçün nəzərdə tutulan kannaboidlər (marixuana, anaşa) istehsal olunur. Bu çox vaxt ciddi mütəşəkkil formada yox, ayrı–ayrı şəxslər tərəfindən həyata keçirilir. Qanunsuz dövriyyə ilə bağlı əsas problem həmişəki kimi xaricdən respublikaya gətirilən narkotiklərlə bağlıdır. Bu problem ilk növbədə narkotiklərin şərqdən qərbə tranziti baxımından respublikanın əlverişli cooqrafi mövqedə yerləşməsi ilə bağlıdır. Azərbaycan Rusiya, İran və Gürcüstanla Avropa-Asiya magistral-nəqliyyat vasitəsilə həmsərhəddir ki, bu da Orta Asiya ölkələrindən Qərbi və Mərkəzi Avropa, həmçinin Rusiyanın mərkəzi regionlarına narkotiklərin tranziti üçün çox rahat baza yaradır. Beləliklə, sərhəddən keçən narkotiklərin bir hissəsinin Azərbaycanda qalması qaçılmazdır, bu da narkotik istifadəçilərinin sayının ildən ilə artmasına təsir edir.

Belə ki, verilən məlumatlara əsasən, 2010-cu ildə respublikada hər il olduğu kimi yenə də narkotiklərin qanunsuz daşınması, tranziti, satışı və ümumilikdə dövriyyəsi ilə bağlı cinayət məsuliyyətinə cəlb olunan əcinəbi vətəndaşlar qeydə alınmışdır. Keçən ilə nisbətən onların sayı xeyli azalmışdır.

2009-cu ildə narkotiklərlə bağlı 83 nəfər xarici vətəndaş, 2010-cu ildə isə 53 xarici vətəndaş saxlanılmışdır. Onlardan 27 nəfəri İran İslam Respublikasından, 17 nəfəri Gürcüstandan, 8 nəfəri Rusiya federasiyasından, 1 nəfər isə Ukraynadan olan vətəndaşlardır. 2010-cu ildə saxlanılan həmin xarici vətəndaşlardan 90 kq, 594 qramdan artıq narkotik vasitə müsadirə olunmuşdur. Bu 2009-cu il ilə müqayisədə müsadirə olunmuş narkotik vasitələrdən 335 kq 315,731 qr azdır.

2009-cu ildə saxlanılan 83 xarici vətəndaşlardan 37 nəfəri İran İslam Respublikası, 14 nəfəri Gürcüstan, 11 nəfəri Rusiya Federasiyası, 7 nəfəri Nigeriya, 7 nəfəri Pakistan, 3 nəfəri Özbəkistan, 1 nəfəri Ukrayna, 1 nəfəri Türkiyə, 1 nəfəri isə Türkmənistandan olan vətəndaşlar olmuşdur. Həmin vətəndaşlardan cəmi 425 kq 910 qramdan artıq narkotik vasitə müsadirə edilmişdir.

Yuxarıda təqdim olunan məlumatlar bu gün ölkədə narkotik maddələrin qeyri-qanuni dövriyyəsinə dair vəziyyətin qiymətləndirilməsi üçün baza sayılır və narkotiklərlə bağlı cinayətlərin qarşısının alınması istiqamətində gələcək strateji addımların planlaşdırılmasında əsas ola bilər.

NARKOTİK MADDƏLƏRİN EKSPERTİZASI

Azərbaycan Respublikası, Ədliyyə Nazirliyinin Elmi - Tədqiqat Məhkəmə Ekspertizası, Kriminalistika və Kriminalogiya Problemləri İnstitutundan alınan məlumata görə 2010-ci ildə narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin, prekursorların və narkotik xassəli bitkilərin ilkin tədqiqatı və məhkəmə ekspertizası sahəsində müəyyən tədbirlər keçirilmişdir.

Bitki mənşəli narkotik vasitələr – cəmi 826 ədəd:

- marixuana üzrə – 551 ədəd
- həşiş qətranı üzrə – 169 ədəd
- çətənə (kannabis) bitkisi üzrə – 102 ədəd
- xaşxaş bitkisi – 4 ədəd

Miqdarı:

- marixuana üzrə - 279 kq. 318,575 q
- həşiş qətranı üzrə - 578.611,293q.
- cətənə (kannabis) bitkisi üzrə - 1 ton 993 kq.269, 17q.

- Xaş-xaş bitkisi üzrə - 9 kq.110 q.

Sintetik xassəli narkotik vasitələr və psixotrop maddələr – cəmi 3142 ədəd

- tiryək – 120 ədəd

- heroin – 2882 ədəd

- psixotrop maddələr və farmpreparatlar – 140 ədəd

Miqdarı:

- **Tiryək – 54 kq 471.656q.**
- **Heroin – 128 kq 607,181 q.**
- **Metadon - 7,683 q.**
- **Matamfetamin – 73 kq 392,264 q.**

Eyni zamanda 2010 – cu ildə Azərbaycan Elmi - Tədqiqat Məhkəmə Ekspertizası, Kriminalistika və Kriminalogiya Problemləri İnstitutu tərəfindən daxili İş Planının icrası məqsədi ilə penitensiar müəssisələrdən 2006-2010-cu illərdə daxil olmuş narkotik vasitələrin, psixotrop maddələrin və onların prekursorlarının məhkəmə ekspertizası üzrə ümumiləşdirilmə aparılmışdır. Bununla bağlı hazırlanmış metodiki tövsiyələr Ədliyyə Nazirliyinin İş Planına uyğun olaraq Penitensiar xidmətə təqdim olunmuşdur. Həmçinin, narkotik vasitələrlə mübarizənin səmərəliliyini artırmaq məqsədi ilə Məhkəmə ekspertizası Mərkəzində hazırlanmış metodiki vəsaitlər istifadə olunmaq üçün Penitensiar xidmətə təqdim edilmişdir. elmi-metodiki fəaliyyət çərçivəsində aşağıdakı tədbirlər də həyata keçirilmişdir:

- maddi sübutların aşkar olunması, müqayisəli tədqiqat üçün nümunələrin götürülməsi, saxlanması, qablaşdırılması, rəsmiləşdirilməsi və nəql edilməsi məsələlərinə dair istintaq orqanlarına metodiki məktublar göndərilmişdir

- məhkəmə ekspertlərinə praktiki kömək məqsədilə beynəlxalq nəzarətdə olan müxtəlif narkotik qrupların müəyyən edilməsi və analizindən bəhs edən «Çətənənin yoxlanılması üçün tövsiyə olunan metodlar» adlı vəsait nəşr edilmişdir;

- İnstitutda keçirilən narkotik vasitələrin və psixotrop maddələrin ekspertizalarının (2003-2005-ci illər üzrə) ümumiləşdirilməsi aparılmışdır;

- «Narkotik vasitələr ekspertizasının hüquqi, elmi-metodiki və təşkilati əsasları» adlı dissertasiya mövzusunda tədqiqatlar davam etdirilir.

Narkomaniya və hüquq pozuntuları hallarının ilkin profilaktikası sahəsində gənclər arasında mövcüd problemləri üzə çıxarmaq məqsədi ilə 2010-cu ildə müxtəlif dövlət qurumları və QHT-lər tərəfindən müəyyən tədqiqat və analitik işlər aparılmışdır. Keçirilmiş tədqiqatlar nəticəsində məlum olmuşdur ki, gənclər problemin ciddiliyi haqqında, onları əhatə edən çevrədəki narkomaniya və cinayətkarlıqla bağlı neqativ hallar haqqında kifayət qədər məlumatlıdırlar. Bununla bərabər məlumatlılıq sahəsində çoxlu boşluqlar var. Bu boşluqlar özünü aşağıdakı sahələrdə biruzə verir.

Narkotiklərin mənfi təsiri ilə bağlı əsas (birbaşa) amillər haqqında gənclər az məlumatlıdırlar.

Gənclərin az bir qismi narkomaniya, AİDS və s. sağlam həyat təzi üçün zəruri sahələrdə xüsusi tədbirlərin, layihələrin iştirakçısı olmuşlar. Bu da profilaktik işin zəifliyinin göstəricisidir.

50%-dən artıq gəncin AİDS haqqında dəqiq təsviri yoxdur. Həyatı əhəmiyyət kəsb edən AİDS ötürülməsi və risk faktorları haqqında gənclərin çox az bir hissəsi düzgün məlumatlara malikdirlər.

Gənclərin cinayətə cəlb olunmalarının bir səbəbi də onların hüquqi aktlar haqqında məlumatsızlığıdır.

Məlumatlılıq mənbəyi kimi nominant rolu KİV və sosial çevrə oynayır. Profilaktik işə cavabdeh təhsil sisteminin, gənclərlə iş aparan qurumların iştirakı bu prosesdə zəif qiymətləndirilir.

Nəhayət, Gənclər və İdman Nazirliyi tərəfindən keçirilmiş sorğunun nəticələri narkotiklərdən istifadə edən gəncləri müəyyən etməsi problemin kəskinliyini vurğulayır.

Ümümillikdə profilaktik işlərin qurulmasında müəyyən prinsiplər rəhbər tutulmalıdır

- Əməkdaşlıq (qurumlar arası, qruplar arası)
- Peşəkar yanaşma
- Gənclərin fəaliyyətə cəlb olunması
- Fəaliyyətin davamlılığı (uzunmüddətliyi)
- Fərdi yanaşma prinsipi üzərində qurulan profilaktika
- Bərabərdən – bərabərə prinsipi
- Könüllülüyn inkişafı, hərəkatın yaradılması
- Təcrübə mübadiləsi, peşəkar vərdişlərin artırılması
- Fəaliyyətin monitoring və qiymətləndirmə mexanizminin təşkili
- Nəzarətsizlik, məktəb və evdən yayınma halları ilə mübarizə sisteminin qurulması

- Əyləncə yerlərində, kafe, diskoteka, çayxana və s. yerlərdə gənclərlə işin aparılması, bu yerlərdə keçirilən layihələrin dəstəyi

YENİ YANAŞMALAR VƏ TÖVSIYYƏLƏR

Müasir sosial-iqtisadi şəraitdə yeniyetmə və gənclərin şəxsiyyətinə sosial çevrə tərəfindən göstərilən təzyiqlər artmışdır. Cəmiyyətdə mövcud olan qeyri-sabit və şəxsiyyətlərarası münasibətlər gənclərdə deviant reaksiyaya səbəb olur. Gənclərin davranışı psixoloji sublimasiya prizmasından keçərək çox vaxt assosial formalar alır. Assosial dediyimiz davranışlar bizim adi həyatımızda neqativ halların geniş yayılmasına gətirir. Əfsuslar olsun ki, obyektiv səbəblərdən çox vaxt cəmiyyət gənclərin davranışını müsbət səmtə planlaşdırmaq imkanlarını və vərdişlərini aşılamaq iqtidarında olmur. Buna bariz nümunə kimi tütün və alkoqollu içkilərin gənclər tərəfindən istifadəsini göstərmək olar. Alkoqolun və tütün məhsullarının müasir cəmiyyətdə tam qadağaya məruz qalmasının mümkünsüzlüyü və həmçinin anti-alkoqol, anti-tütün fəaliyyətinin kifayət qədər effektiv təşkil olunmaması gənclərdə erkən yaşlardan alkoqol və tütündən istifadə hallarının yayılmasına gətirib çıxarır.

Gənclərin geyri-formal qrup submədəniyyətlərinin formalaşması mənfi qərb submədəniyyətlərinin ölkəyə telekommunikasiya vasitəsi ilə ötürülməsi nəticəsində baş verir. Bütün bunların nəticəsi olaraq, bu gün Azərbaycan cəmiyyətində gənclərimiz nəinki siqaret və alkoqoldan, həm də toksiki maddələrdən və narkotik vasitələrdən də çox geniş istifadə etməkdədirlər. Bu maddələrdən istifadə etmək vərdişi artıq formalaşmış bəzi deviant gənclər submədəniyyətlərinin ayrılmaz tərkibidir.

Avropa Birliyinin «Reitox» Akademiyası tərəfindən keçirilmiş son tədqiqatlara əsasən tütün, alkoqol, toksiki, psixooaktiv və narkotik maddələrin istifadəsi arasında qərb gənclərinin submədəniyyət formalarında birbaşa əlaqə mövcuddur. Avropa Birliyi son illər gənclər arasında narkotizmin yayılması, tütün, alkoqol, toksiki maddələrin istifadəsi, qumar oyunlarının keçirilməsi, tüfeyli və nəzarətsiz həyat tərzi, fahişəlik və s. neqativ hallarla kompleks şəkildə mübarizə metodologiya və strategiyasını tətbiq edir.

Azərbaycanda gənclər arasında keçirilmiş sosioloji tədqiqatlar problemin mahiyyəti, gənclərin profilaktik tədbirlərə cəlb olunması və maarifləndirilməsi sahəsində bir sıra problemləri aşkar etmişdir.

İctimai sorğuların nəticələrinə görə, azərbaycan gəncləri narkomaniyanın törətdiyi əsas fəsadlar haqqında ümumi təsəvvürə malik olsalar da, məsələnin ciddiliyini tam dərk etmirlər.

Keçirilmiş sorğular və tədqiqatlar nəticəsiz qalmamışdır. Narkomanlığın və onunla bağlı neqativ halların profilaktikasını təşkil etmək üçün bir sıra yeni tövsiyələr hazırlanmışdır ki, bunlar da özünün tətbiqinin xüsusi dövlət proqramlarında əks olunmasını gözləyir.

Narkomaniya, toksikomaniya, alkoqolizm və tütün əleyhinə yönəlmiş maarifləndirici tədbirlərin təşkilində əsas prinsip tədbirlərin fərdi xüsusiyyətlər üzərində qurulmasıdır.

➤ *Narkotiklərin və onunla bağlı digər assosial halların ziyanı ilə bağlı gənclərin məlumatlandırılmasının tədbirlər kompleksi*

Burda əsas yük təhsil müəssisələrinin, səhiyyə və hüquq-mühafizə orqanlarının, QHT-in, KİV-in və s. üzərinə düşür. Bu fəaliyyət qanunvericiliklə tənzimlənərək, planlı şəkildə aidiyyəti qurumlar tərəfindən və xüsusi layihələr çərçivəsində aparılmalıdır. Məlumatlandırma ictimai reklam, xüsusi kampaniyalar, gənclərin könüllü hərəkətləri və s. vasitələrlə də həyata keçirilə bilər.

➤ *Erkən xəbərdarlıq tədbirlər kompleksi*

Bu istiqamətdə fəaliyyət gənclər arasında risk qruplarının və ayrı-ayrı risk faktorlarının erkən müəyyən edilməsini və müvafiq tədbirlərin görülməsini nəzərdə tutur. Məsələn, epizodik istifadə faktları erkən müəyyən olunarsa, bu, gənclərin müalicə və sosial–psixoloji yardım almasına şərait yarada bilər.

Azərbaycanda bu fəaliyyət təhsil, səhiyyə, daxili işlər nazirliklərinin, yerli icra hakimiyyətləri yanında yaradılmış xüsusi komissiyaların (uşaq, yeniyetmə və gənclərlə iş üzrə, narkotiklərlə mübarizə üzrə Dövlət Komissiyasının yerli komissiyaları və s.) üzərinə düşür. Bu fəaliyyəti həyata keçirmək üçün müxtəlif üsullar tətbiq olunur: gənclərlə söhbətlər, görüşlər, həmçinin məktəbdən yayınma, tufeylilik, əyyaşlıq hallarını, narkopritonları müəyyən etmək və s. məqsədlərlə keçirilən reydlər. Valideyinlərin iştirakı ilə birgə keçirilən profilaktik tədbirləri də bura əlavə etmək olar.

➤ *Bu istiqamətdə daha bir mühüm məqam nəzarətsizliyin aradan qaldırılmasına yönəlmiş tədbirlər sistemidir.* Bu fəaliyyət uşaqlar, yeniyetmələr və gənclər arasında tufeylilik, evdən yayınma, itmə halları ilə bağlı tədbirləri əhatə edir.

➤ *Gənclərə psixoloji yardım xidməti*

Sosial gərginlik və iqtisadi problemlər içərisində yaşayan gənclər hər gün müxtəlif səviyyəli konfliktlərlə

(şəxsiyyətlərarası, ailədaxili, şəxsiyyətdaxili və s.) üzləşirlər. Nəticədə, gənclər stress və psixoloji gərginlik vəziyyətinə, depressiya hallarına və s. məruz qalırlar. Yaranmış vəziyyətə gənclər qeyri-

adekvat deviant davranışla cavab verirlər. Bu deviant davranış problemlərin və assosial halların, o cümlədən də narkotiklərdən sui-istifadənin yayılmasına gətirib çıxarır.

Gənclərimizdə yaranmış psixoloji gərginlik vəziyyətindən düzgün çıxış yolu tapmaq üçün psixoloji yardım xidməti yaradılmalıdır. Bütün məktəblərdə və digər müəssisələrdə psixoloq ştatları olmalı və real fəaliyyət göstərməlidirlər. Gənclər üçün psixoloji yardım mərkəzləri, etimad telefonları təşkil olunmalıdır. Belə xidmətin təşkili gənclər arasında narkotizmin və digər assosial, o cümlədən, sui-qəsd hallarının qarşısının alınmasına imkan yaradar.

➤ Asudə vaxtın və məşğulluğun təmininə yönəlmiş tədbirlər kompleksi

Bu iki amilin çatışmamazlığı həmişə Azərbaycanda narkomaniyanın və digər assosial halların yayılması üçün münbit şərait yaradan səbəblər kimi göstərilməkdədir. Bu qismən belədir. Məşğuliyyətsizlik və asudə vaxtın səmərəli təşkili probleminin mövcudluğu gənclərin deviant davranışa, cinayətə, psixoaktiv maddələrdən sui-istifadəyə və s. hallara məruz qalmasına şərait yaradır. İşsizlik və ya məşğuliyyətsizlik səbəbindən gənclərin narkotik alverinə, digər cinayət növlərinə, asosial hallara (fahişəlik, dələduzluq, dilənçilik və s.) düşməsi günümüzün danılmaz faktlarıdır. Bu səbəbləri aradan qaldırmaq üçün xüsusi dövlət proqramlarının, fəaliyyət planlarının, tədbirlər sisteminin və s. olması vacibdir. Hörmətli prezidentimiz İ. Əliyevin yürütdüyü siyasətin əsas müddəalarından biri məhz regionların sosial–iqtisadi inkişafına təkan verərək, gənclərin işlə təmin olunması probleminin həllinə yönəlmişdir. Belə fəaliyyət planlarında asudə vaxtın təmin olunmasına dair tədbirlər də işlənilib hazırlanmalıdır.

➤ Sosial fəaliyyətə cəlb olunma tədbirlər kompleksi

Bu fəaliyyət narkomaniya və digər asosial hallarla mübarizəyə gənclərin könüllülük əsasında geniş cəlb olunmasını nəzərdə tutur. Bu zaman artıq mövcud iş metodologiyalarından istifadə etmək olar. Məsələn, həmyaşdın – həmyaşda metodu. Cəlb olunma proqramları bütün dünyada çox yaxşı nəticələr verir, çünki bu zaman bir neçə problem kompleks şəkildə öz həllini tapır.

- - gənclər özlərini cəmiyyətə lazımlı hiss edərək, özlərini hər hansı bir sahədə realizə etmək imkanları əldə etdikləri üçün psixoloji gərginlikdən uzaq olurlar.
- - gənclər özlərinə sağlam düşüncəli həmrəy ünsiyyət çevrəsi qazanırlar
- - gənclər asudə vaxtlarını səmərəli keçirirlər
- – gənclər arasında yayınmalar, nəzarətsizlik problemləri azalır
- - gənclər həyatda qoyduqları məqsədlərin gerçəkləşməsi üçün real fürsətlər əldə edirlər və s.

➤ Sağlam həyat tərzinin təbliğinə yönəlmiş tədbirlər kompleksi

Bu fəaliyyət çərçivəsində idmanın geniş təbliğinə yer ayrılır. Məsələn, Olimpiya hərəkatı, milli idman növlərinin təbliği və s.. Bu istiqamət həmçinin zərərli vərdişlər əleyhinə yönəlmiş tədbirlər kompleksini də əhatə etməlidir. Bu sahədə də xüsusi proqramların mövcudluğu vacibdir.

➤ Təlim - tərbiyə sistemində fəaliyyət tədbirləri kompleksi

Bütün təlim-tərbiyə müəssisələrində təlim və tərbiyə prosesinin şəxsiyyətə fərdi yanaşma üzərində qurulması, tətbiq olunan üsulların təkmilləşdirilməsi, yeni standartlara və metodologiyaya uyğun qurulması, prosesin kəmiyyət göstəricilərinin yüksəldilməsi, ailə və məktəb arasında əlaqənin dərinləşdirilməsi, ailələrdə gənclərin tərbiyəsi ilə bağlı yardım layihələrinin keçirilməsi. və s. kimi tədbirlərin hazırlanmasını qeyd etmək olar.

Profilaktik işin təşkili ilə bağlı digər mühüm prinsiplər:

- QHT sektoru ilə dövlət strukturlarının sıx əməkdaşlığı bu sahədə olduqca zəruridir
- Sağlam həyat vərdişlərinin aşılama prosesinin cəlb olunma prosesində qurulması
- Mübarizəyə cəlb olunma, idmana cəlb olunma, sosial faydalı işə cəlb olunma və s.
- Stimullaşdırma prinsipindən geniş istifadə etmək. Sahəyə cəlb olunan mütəxəssislərin, könüllülərin maddi stimullaşdırılması
-
- Gənclərlə işləyən müvafiq dövlət strukturlarının işçilərinin peşəkar bilik və iş vərdişlərinin (təcrübəsinin) artırılması. Bunun üçün təlim kurslarının keçirilməsi. İşçilərin qısa müddətdə təcrübəyə malik digər qurumlara, QHT-rə, digər ölkələrin təcrübəsi ilə tanış olmaq üçün xarici qurumlara ezam olunması
- Əyani vasitələrin geniş istifadəsi. İnteraktiv üsullara üstünlük vermək. Standart formalı yığıncaqlardan, seminarlardan çəkinmək
- Daimi fəaliyyət göstərən informasiya, dəstək və resurs mərkəzlərinin təşkil olunması. Bu mərkəzlər koordinasiya funksiyasını öz üzərinə götürə bilər. İşə peşəkar yanaşma, psixoloq, sosioloq, pedaqoq, həkim, hüquqşünas və s. mütəxəssislərdən gənclərlə işin qurulmasında geniş istifadə etmək
- Profilaktik və xəbərdarəci tədbirlərin qurulmasında müvafiq qurumlar arasında əməkdaşlıq mexanizmlərinin daha dəqiq işlənilməsi
- milli web-portalların, resursların yaradılması
- video, audio, təqdimat materiallarının tətbiqi
- peşəkar ədəbiyyatın, metodik ədəbiyyatın, gənclər və valideyinlər üçün ədəbiyyatın hazırlanması.
-

-